

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU23

Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken.

Förslagen innebär att en försäkrad som på grund av sjukdom är tillfälligt förhindrad att delta i en arbetslivsinriktad rehabilitering kan behålla rehabiliteringsersättningen under högst 30 kalenderdagar i följd. Vidare får Försäkringskassan möjlighet att besluta om att ett beslut om förmånen vårdbidrag, vilken har avskaffats och ersatts av omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning, under en övergångsperiod fortsatt ska kunna gälla.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:126 Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden5

 Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag5

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag10

 Propositionen10

Bilaga 2

Regeringens lagförslag11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:126.

Stockholm den 14 maj 2020

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Maria Malmer Stenergard

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maria Malmer Stenergard (M), Solveig Zander (C), Christina Høj Larsen (V), Fredrik Lundh Sammelé (S), Mats Green (M), Johan Hultberg (M), Lotta Olsson (M), Malin Danielsson (L), Anna Johansson (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Helene Hellmark Knutsson (S), Niklas Karlsson (S), Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD), Tobias Andersson (SD), Maria Gardfjell (MP) och Larry Söder (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:126 Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken om möjlighet att behålla rehabiliteringsersättning vid kortvarig sjukdom under deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och att ett beslut om vårdbidrag fortsatt ska kunna gälla.

Gällande ordning

Arbetslivsinriktad rehabilitering och rehabiliteringspenning

Av 29 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken (SFB) ska arbetslivsinriktad rehabilitering syfta till att en försäkrad som har drabbats av sjukdom ska få tillbaka sin arbetsförmåga och få förutsättningar att försörja sig själv genom förvärvsarbete. Under den tid som den arbetslivsinriktade rehabiliteringen pågår kan rehabiliteringsersättning lämnas.

För rätt till rehabiliteringsersättning krävs att arbetsförmågan på grund av sjukdom är nedsatt med minst en fjärdedel och att den försäkrade deltar i en arbetslivsinriktad rehabilitering som syftar till att förkorta sjukdomstiden eller att helt eller delvis förebygga eller häva nedsättningen av arbetsförmågan (31 kap. 3 § SFB).

Rehabiliteringspenning lämnas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Under tiden för den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska arbetsförmågan anses nedsatt i den utsträckning som rehabiliteringen förhindrar förvärvsarbete (31 kap. 8 § SFB).

En försäkrad kan få behålla rehabiliteringsersättningen vid kortvarig ledighet för enskild angelägenhet och vid vissa uppehåll i rehabiliteringen (31 kap. 5 § SFB). Av 13 § förordningen (1991:1321) om rehabiliteringsersättning och 1 § Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2010:23) om rehabiliteringsersättning kan ett sådant uppehåll exempelvis vara att den verksamhet där rehabiliteringen genomförs stänger för sommaresemester.

Sjukfrånvaro från arbetslivsinriktad rehabilitering

För en försäkrad som på grund av sjukdom är frånvarande från ett arbetsmarknadspolitiskt program, ska det vid bedömning av nedsättningen av arbetsförmågan beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen är ur stånd att delta i programmet (27 kap. 55 a § SFB).

För en försäkrad som på grund av sjukdom är frånvarande från arbetslivs-inriktad rehabilitering i övrigt, ska nedsättning av arbetsförmågan vid sjukdom bedömas enligt den s.k. rehabiliteringskedjan, dvs. i förhållande till ett arbete (27 kap. 46–49 §§ SFB).

För rätt till sjukpenning i dessa fall krävs att arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel (27 kap. 2 § SFB). Sjukpenning lämnas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån beroende på arbetsförmågans nedsättning (27 kap. 4 § SFB).

Enligt 27 kap. 25 § SFB ska den försäkrade styrka nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom senast fr.o.m. den sjunde dagen efter sjukperiodens första dag genom att lämna in ett läkarintyg till Försäkringskassan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om dels undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg, dels att skyldigheten ska gälla fr.o.m. en annan dag.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Enligt 4 kap. 1 § förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser får aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning lämnas till den som är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program, även om personen inte deltar i insatser som ingår i programmet på grund av sjukdom. En anmälan ska göras till Arbetsförmedlingen (4 kap. 2 §).

Enligt 10 § förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program ska en person som är sjukfrånvarande på heltid från ett program skrivas ut från programmet om frånvaron har varat mer än 30 kalenderdagar i följd. Arbetsförmedlingen ska inom 30 kalenderdagar från första sjukdagen undersöka om en utskrivning kan undvikas genom att aktiviteterna i programmet anpassas eller genom att den sjukfrånvarande anvisas till ett annat program.

Förlängning av beslut om vårdbidrag

Regler om förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning infördes den 1 januari 2019 (prop. 2017/18:190, bet. 2017/18:SfU23, rskr. 2017/18:388). Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning regleras i 22 kap. SFB och ersatte det tidigare vårdbidraget. Merkostnadsersättningen ska på sikt ersätta handikappersättningen och merkostnadsdelen av vårdbidraget.

Enligt övergångsbestämmelserna till regleringen om omvårdnadsbidrag finns det en möjlighet att under en övergångsperiod fortsätta att lämna tidigare beslutade vårdbidrag. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett sådant beslut inte har omprövats trots att det skulle ha gjorts under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde, ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020, om det inte beslutas att det ska upphöra dessförinnan.

Propositionen

En försäkrad som deltar i en arbetslivsinriktad rehabilitering kan vara tvungen att avstå från att delta i rehabiliteringen på grund av sjukdom. Det kan handla om antingen en försämring av den sjukdom som föranlett den arbetslivsinriktade rehabiliteringen eller en helt annan sjukdom. Enligt nuvarande regler har den försäkrade inte rätt till rehabiliteringsersättning i den situationen utan får ansöka om sjukpenning.

I propositionen föreslår regeringen att en försäkrad som får rehabiliteringsersättning ska kunna behålla rehabiliteringsersättningen om han eller hon på grund av sjukdom under högst 30 kalenderdagar i följd är helt eller delvis ur stånd att delta i rehabiliteringen.

Vidare föreslår regeringen att läkarintyg ska kunna krävas fr.o.m. den åttonde sjukfrånvarodagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska dock kunna meddela föreskrifter om undantag från kravet att lämna läkarintyg när ett sådant inte behövs och om att kravet ska gälla från en annan dag än den sjunde dagen. Dessa regler överensstämmer i princip med vad som gäller vid sjukpenning.

Regeringen anser att förslaget har flera fördelar. Nedsättningen av den försäkrades förmåga kommer nu att kunna bedömas på samma sätt oavsett formen för arbetslivsinriktad rehabilitering. Det kan t.ex. regleras att det vid kortvarig sjukfrånvaro från arbetslivsinriktad rehabilitering ska vara förmågan att medverka i rehabiliteringen som ska bedömas. För närvarande finns det en bestämmelse om att bedömningen ska göras på detta sätt, men det gäller bara om den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program (27 kap. 55 a § SFB). I andra fall saknas bestämmelser om hur prövningen ska göras. Fördelen för den enskilde blir att han eller hon behåller sin ersättning och inte behöver ansöka om en annan förmån, förutsatt att frånvaron inte överstiger 30 dagar. För Försäkringskassans del kan risken för att utbetalningen försenas minskas.

När det gäller begränsningen till 30 dagar framhåller regeringen att tidsgränsen är lämplig eftersom den överensstämmer med det som gäller för när en deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program bör skrivas ut från programmet vid hel sjukfrånvaro.

Med de föreslagna ändringarna fyller 27 kap. 55 a § SFB inte längre någon funktion varför regeringen föreslår att den upphävs.

I propositionen föreslås även att Försäkringskassan under vissa angivna förutsättningar ska ges möjlighet att fatta beslut om att ett beslut om förmånen vårdbidrag, vilken har avskaffats, fortsatt ska kunna gälla. Ett sådant beslut ska som längst kunna gälla fram till den 1 juli 2022.

Enligt övergångsbestämmelserna till regleringen om omvårdnadsbidrag finns det en möjlighet att under en övergångsperiod fortsätta att lämna tidigare beslutade vårdbidrag. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. SFB ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 22 kap. 17 § SFB fortfarande hade

varit tillämpliga (prop. 2017/18:190). Enligt regeringen innebär det att Försäkringskassan har getts möjlighet att under en övergångsperiod fortsätta att lämna tidigare beslutade vårdbidrag. I de flesta fall innebär det att vårdbidrag lämnas till dess att ett nytt beslut om omvårdnadsbidrag har fattats. Regeringskansliet har uppmärksammat på att den tid som beslut om vårdbidrag kan fortsätta att gälla inte är tillräcklig för att Försäkringskassan ska hinna att fatta beslut i ärenden om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning i samma takt som besluten om vårdbidrag upphör att gälla. En stor mängd ansökningar och omprövningar har inte prövats respektive gjorts i rätt tid vilket har medfört långa handläggningstider. Detta innebär enligt regeringen att föräldrar som inte längre har rätt till vårdbidrag men som skulle kunna ha rätt till omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning står utan ersättning under en längre period. När ett beslut om vårdbidrag upphör behöver föräldern kunna förlita sig på att en ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning hanteras inom rimlig tid. Föräldern kan ha planerat omvårdnaden om barnet utifrån beslutet och kan även ha vidtagit en rad andra åtgärder med anledning av beslutet, t.ex. förkortat sin arbetstid. När beslutet om vårdbidrag upphör att gälla och handläggningen av en ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning tar tid innan det meddelas beslut riskerar det att påverka barnets och föräldrarnas trygghet på ett negativt sätt. Regeringen anser därför att det är angeläget att ett beslut om vårdbidrag kan fortsätta att gälla och att det får förlängas till dess att ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning har prövats eller avskrivits. Syftet med förslagen är att motverka att enskilda som tidigare har beviljats vårdbidrag hamnar i en situation där de på grund av en utdragen handläggning varken får vårdbidrag, omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning trots att de egentligen är berättigade till sådana förmåner.

Av propositionen framgår att ett beslut om rätt till vårdbidrag bör kunna få förlängas endast i de fall en ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning har lämnats in till Försäkringskassan. Den enskilde bör alltså kunna få rätt till ersättning i enlighet med det tidigare vårdbidragsbeslutet under tiden då Försäkringskassan handlägger dennes ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning. Det bör ligga på Försäkringskassan att i varje enskilt ärende avgöra om beslutet om vårdbidrag ska förlängas och i så fall hur länge det ska gälla. En förlängning av giltigheten av ett beslut om vårdbidrag bör innebära att beslutet fortsätter att gälla enligt bestämmelserna om vårdbidrag i 22 kap. SFB i den äldre lydelsen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020. De nya bestämmelserna om rätt att behålla rehabiliteringsersättning vid sjukfrånvaro från en arbetslivsinriktad rehabilitering ska inte kunna tillämpas när frånvaron avser tid före ikraftträdandet. Den upphävda bestämmelsen om bedömning av nedsättningen av arbetsförmågan för en försäkrad som på grund av sjukdom är frånvarande från ett arbetsmarknadspolitiskt program ska fortfarande gälla när frånvaron avser tid före ikraftträdandet.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte föranlett några motionsyrkanden. Utskottet anser att regeringens lagförslag om möjlighet att behålla rehabiliteringsersättning vid kortvarig sjukdom under deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering är ändamålsenligt utformade och bör antas.

När det gäller förslaget om förmånen vårdbidrag, vilken numera har avskaffats, kan enligt nuvarande övergångsbestämmelser ett beslut om vårdbidrag under vissa förutsättningar fortsätta att gälla längst t.o.m. den 31 december 2020, om det inte har beslutats att det ska upphöra dessförinnan.

I likhet med regeringen anser utskottet att om ett beslut om vårdbidrag upphör att gälla och det tar tid innan ett nytt beslut om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning meddelas riskerar det att påverka barnets och förälderns trygghet på ett negativt sätt. Uppehåll i utbetalningarna drabbar enskilda som kan få stå utan ersättning under en längre period. Utskottet, som välkomnar förslaget, kan konstatera att syftet med förslaget är att motverka att enskilda som tidigare har beviljats vårdbidrag hamnar i en situation där de på grund av en utdragen handläggning varken får vårdbidrag, omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning, trots att de egentligen är berättigade till sådana förmåner. Utskottet utgår från att förslaget – givet dessa förutsättningar – även gäller för vårdbidrag som har upphört tidigare. Utskottet ställer sig därför positivt till regeringens förslag att Försäkringskassan under vissa angivna förutsättningar ska ges möjlighet att fatta beslut om att ett beslut om vårdbidrag ska kunna fortsatt gälla, som längst fram till den 1 juli 2022. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen och vid behov snabbt åtgärdar eventuella oönskade konsekvenser av förslaget.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:126 Några frågor om rehabiliteringsersättning och vårdbidrag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i
socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 27 kap. 55 a § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 27 kap. 55 a § ska utgå,

dels att 31 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2018:1265) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.**5 §**

En försäkrad som får rehabiliteringsersättning får behålla ersättningen

1. vid kortvarig ledighet för enskild angelägenhet av vikt, *och*

2. vid ledighet på grund av uppehåll i rehabiliteringen enligt föreskrifter som *meddelas* av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

1. vid kortvarig ledighet för enskild angelägenhet av vikt,

2. vid ledighet på grund av uppehåll i rehabiliteringen enligt föreskrifter som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *kan meddela med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen, och*

3. när den försäkrade på grund av sjukdom är helt eller delvis ur stånd att delta i rehabiliteringen.

Rehabiliteringsersättningen får lämnas enligt första stycket 3 för högst 30 kalenderdagar i följd. Efter den sjunde dagen lämnas ersättningen endast om den försäkrade genom att lämna in ett läkarintyg till Försäkringskassan styrker nedsättningen av förmågan att delta i rehabiliteringen på grund av sjukdom.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter dels om undantag från kravet att lämna ett läkarintyg enligt andra stycket när ett sådant intyg inte behövs, dels om att kravet ska gälla för ersättning från och med en annan dag än den som följer av andra stycket.

2. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock

längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett sådant beslut inte har omprövats trots att det skulle ha gjorts under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde, ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020, om det inte beslutas att det ska upphöra dessförinnan.

Försäkringskassan får besluta att ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla även när

1. det har kommit in en ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning som ännu inte har prövats, och

2. det skulle ha funnits en rätt till vårdbidraget om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.

Beslut enligt andra stycket gäller till dess att Försäkringskassan har prövat eller avskrivit en ansökan om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning, dock längst till den 1 juli 2022.

Bestämmelserna i 22 kap. i den äldre lydelsen gäller fortfarande för vårdbidraget om ett beslut om förlängning har meddelats enligt andra stycket. Dock upphör förlängningsbeslutet att gälla om rätten till vårdbidraget ska omprövas enligt 22 kap 17 § i den äldre lydelsen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2. De nya bestämmelserna i 31 kap. 5 § första stycket 3 och andra stycket tillämpas inte när frånvaron från en arbetslivsinriktad rehabilitering avser tid före ikraftträdandet.

3. Den upphävda bestämmelsen i 27 kap. 55 a § gäller fortfarande när frånvaron från ett arbetsmarknadspolitiskt program avser tid före ikraftträdandet.